

Добровська Світлана Валентинівна,

ORCID <https://orcid.org/0009-0007-4059-296X>,

наукова співробітниця,

відділ оптичних носіїв інформації,

Інститут проблем реєстрації інформації НАН України, м. Київ, Україна

e-mail: djerelo@ipri.kiev.ua

Овсієнко Людмила Миколаївна,

ORCID <https://orcid.org/0009-0006-5945-0569>,

молодша наукова співробітниця,

відділ оптичних носіїв інформації,

Інститут проблем реєстрації інформації НАН України, м. Київ, Україна

e-mail: djerelo@ipri.kiev.ua

30 років українському реферативному журналу «Джерело»: місце в національній системі реферування

Розглянуто створення українського реферативного журналу «Джерело» та висвітлено пройдений шлях за 30 років свого існування. Показано значення реферативного журналу «Джерело» і його місце в національній системі реферування. Висвітлено перспективи розвитку і вдосконалення національної системи реферування.

Ключові слова: український реферативний журнал «Джерело», база даних «Україніка наукова», реферативна інформація, наукометричний аналіз

Кількість і значення інформації в сучасному суспільстві надзвичайно зросли. В умовах великих інформаційних потоків суспільство зіткнулося з проблемою – як орієнтуватися у потужному інформаційному просторі і використовувати великі обсяги інформації з найбільшою для себе користю. Сьогодні за умов конкуренції та великих об'ємів інформаційних джерел реферативний журнал повинен відповідати великій кількості вимог, які забезпечують якісне

наповнення та зручний пошук інформації, а також це створює умови для проведення наукометричних досліджень.

Видання реферативного журналу дозволяє пошук, відбір та систематизацію джерел інформації, компенсує наслідки розсіювання інформації, а також встановлює єдину науково-технічну термінологію та рубрикатор. Вимоги до подання інформації в реферативному журналі зростають і якість його залежить від багатьох факторів: оперативності та повноти представлення інформації, якості рефератів. Для електронних видань повинен бути ще й зручний пошуковий апарат. Журнали повинні бути спрямовані на науковців і спеціалістів, яким потрібна конкретна, а не загальна інформація.

Український реферативний журнал (УРЖ) «Джерело» – це періодичне науково-інформаційне видання, призначене для оперативного відображення змісту української наукової літератури з усіх галузей знання.

УРЖ «Джерело» та база даних (БД) «Україніка наукова» створено з метою кумуляції наукової інформації з усіх галузей знань, забезпечення вільного доступу та пошуку інформації, підготовки електронних версій реферативних видань, організації архівного збереження фонду БД на компакт-дисках. Вже 30 років УРЖ «Джерело» є національним надбанням України, де накопичено великий інформаційний масив даних для проведення фундаментальних і прикладних науково-дослідних робіт вченими, фахівцями різних галузей, аспірантами та студентами.

УРЖ «Джерело» започатковано в 1995 році Інститутом проблем реєстрації інформації НАН України (ІПРІ) з метою створення національної системи реферування наукових періодичних видань України. Спочатку видавались 4 номери на рік. Перші номери містили близько 1000 рефератів. З 1995 до 1998 рр. УРЖ «Джерело» реферував виключно періодичні видання, більшість з яких складали журнали НАН України. Систему подання інформації було зорієнтовано на міжнародні стандарти, зокрема прийняті в «Current Contents», видавництві ISI. Така система сприяла зручному науковому обміну з найбільшими інформаційними центрами США.

З 1999 року УРЖ «Джерело» почав видаватися спільно з Національною бібліотекою України імені В. І. Вернадського. Це розширило обсяги реферування. Наряду з періодичними та продовжуваними виданнями реферуються монографії, автореферати дисертацій, збірники наукових праць, матеріали конференцій, посібники для вузів, препринти. Також розроблено сервіс для кумуляції інформації – реферативну базу даних «Україніка наукова» – інформаційний ресурс, який не має аналогів в Україні. Загальнодержавну реферативну БД встановлено на вебсайті НБУВ (<http://www.nbuv.gov.ua/>) у вільному доступі.

Згодом почали видавати три серії УРЖ за тематичними розділами наукових знань:

- 1 – «Природничі науки. Медицина»,
- 2 – «Техніка. Промисловість. Сільське господарство»,
- 3 – «Соціальні та гуманітарні науки. Мистецтво».

Окрім друкованих версій УРЖ, щорічно здійснювався випуск електронних копій журналу на компакт-дисках.

Вхідний потік українських журналів для реферування формується з надходжень:

- із видавничих установ НАН України, МОН України, АМН України, УА-АН та АПН України;
- із фондів НБУВ ім. В. І. Вернадського;
- із наукових бібліотек, які залучені до співробітництва;
- безпосередньо із видавництв – безкоштовне надходження видання;
- на основі угоди між видавцем та ІПРІ – в електронному вигляді у встановленому форматі.

Для систематизації рефератів у БД використовується Рубрикатор НБУВ на базі системи Бібліотечно-бібліографічної класифікації. Класифікаційний ряд Рубрикатора побудовано за основними галузями науки, техніки, промисловості. Використання Рубрикатора дозволяє реалізувати зручні пошукові функції РБД, а також визначити структуру і зміст галузевих серій друкованого видання УРЖ «Джерело».

Найбільша кількість публікацій, відображених в загальнодержавній базі даних «Україніка наукова» та журналі «Джерело» відноситься до суспільних і гуманітарних наук, на другому місці – технічні науки та сільське господарство, далі – природничі науки.

Збільшення надходжень реферативної інформації досягалось за рахунок поступового залучення все більшої кількості редакцій періодичних видань і видавничих організацій до подання в БД «Україніка наукова» відомостей про свою друковану продукцію в електронній формі.

Періодичність випуску УРЖ «Джерело» – 6 разів на рік.

З 2004 року видаються чотири серії УРЖ за тематичними розділами наукових знань (з першої серії виділили медицину і зробили окрему серію):

Серія 1 – «Природничі науки». Математика, фізика, астрономія, хімія, геологія, географія, біологія.

Серія 2 – «Техніка. Промисловість. Сільське господарство». Енергетика, машинобудування, електротехніка, радіотехніка, електроніка, телемеханіка і обчислювальна техніка, металургія, ядерна техніка, приладобудування, гірнича справа, легка промисловість, харчова промисловість, лісова та деревообробна промисловість, будівництво, сільське господарство, транспорт та ін.

Серія 3 – «Соціальні та гуманітарні науки. Мистецтво». Філософія, історія, релігія, соціологія, статистика, економіка, політика, держава і право, культура, педагогічні науки, мовознавство, літературознавство та ін.

Серія 4 – «Медицина». Медицина, медичні науки.

Кожна серія є окремим друкованим виданням, має свій код ISSN.

З початком повномасштабної війни у 2022 році журнал «Джерело» почав видаватись у PDF-форматі і виставлятись на сайті Інституту проблем реєстрації інформації НАН України (<https://www.ipri.kiev.ua/journals/ukrayinskiy-referativniy-zhurnal-dzherelo>). Зараз там зібрано архів номерів за 2022–2025 роки (по 6 номерів, 4 серії кожного року).

Дані кількості записів по серіям наведено в табл. 1.

Кількість рефератів в УРЖ за 2020 – 2025 рр.

Назва серії	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2023 р.	2024 р.	2025 р.
Сер.1 Природничі науки	3 172	3 073	1 944	1 225	2 845	2 620
Сер.2 Техніка. Промисловість. Сільське господарство	6 092	5 416	4 406	2 339	7 334	7 939
Сер.3 Суспільні та гуманітарні науки. Мистецтво	7 277	7 273	7 175	5 353	10 214	6 490
Сер.4 Медицина	4 988	3 059	2 665	1 144	3 059	1 989
Всього	21 529	18 821	16 190	10 061	23 452	19 038

Дані кількості сторінок журналу по серіям наведено в табл. 2.

Таблиця 2

Кількість сторінок в УРЖ «Джерело» за 2020 – 2025 рр.

Назва серії	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2023 р.	2024 р.	2025 р.
Сер.1 Природничі науки	516	554	353	232	491	473
Сер.2 Техніка. Промисловість. Сільське господарство	1 067	986	807	502	1 568	1 564
Сер.3 Суспільні та гуманітарні науки. Мистецтво	1 151	1 209	1 158	940	1762	1 303
Сер.4 Медицина	973	605	579	283	764	485
Всього	3 707	3 354	2 897	1 957	4 585	3 825

За період 1995 – 1998 рік видано 12 номерів,
1999 – 2003 видано 90 номерів з усіх серій,
2004 – 2020 видано 408 номерів з усіх серій,
2021 – 2025 видано 116 номерів з усіх серій.

Загалом УРЖ «Джерело» видано 626 номерів.

Створення та вдосконалення національної системи реферування не має аналогів в Україні за інформаційною та технічною складовою. Таким чином, побудовано сучасні інформаційні продукти, які дозволяють надавати якісні інформаційні послуги в науково-технічній сфері країни. Сформовані інформаційні ресурси відрізняються тематичною та проблемною направленістю, а також орієнтацією на електронне та друковане видання. УРЖ «Джерело» та база даних «Україніка наукова» функціонують протягом 30 років. Вони є розгалуженим, диференційованим за галузями знань та інтегрованим в масштабах країни інформаційним продуктом.

Svitlana Dobrovska,

ORCID <https://orcid.org/0009-0007-4059-296X>,

Research Fellow,

Lyudmila Ovsiienko,

ORCID <https://orcid.org/0009-0006-5945-0569>,

Junior Research Fellow,

Department of Optical Media,

Institute of Information Registration Problems of the National Academy of Sciences of Ukraine,

Kyiv, Ukraine

e-mail: [djerelo@ipri.kiev.ua](mailto:dжерело@ipri.kiev.ua)

30 years of the Ukrainian abstract journal “Dzherelo”: a place in the national reference system

The creation of the Ukrainian abstract journal "Dzherelo" is considered and the path taken over 30 years of its existence is highlighted. The significance of the abstract journal "Dzherelo" and its place in the national system of abstracting are shown. The prospects for the development and improvement of the national system of abstracting are highlighted.

Keywords: Ukrainian abstract journal "Dzherelo", database "Ukrainika Naukova", abstract information, scientometric analysis.